

Косова Т. Д.
*професор кафедри фінансів, підприємництва та біржової діяльності
Класичного приватного університету*

Ярошевська О. В.
*доцент кафедри економіки підприємства
Класичного приватного університету*

Kosova T. D.
*Professor of the Department of Finance, Entrepreneurship and Stock Exchanges
Classic Private University*

Jaroshevskaja O. V.
*Associate Professor of the Department of Enterprise Economics
Classic Private University*

ФІНАНСОВО-БАНКІВСЬКИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

FINANCIAL-BANKING MECHANISM OF MANAGEMENT OF CASH FLOWS OF OF BUSINESS SUBJECTS

Анотація. Визначено сутність механізму управління грошовими потоками суб'єктів господарювання як систему. Проаналізовано показники залишків коштів, їх частки в оборотних активах і ліквідність суб'єктів господарювання машинобудування. Надано оцінку складу і структури грошових потоків великих машинобудівних підприємств. Обґрунтовано фінансово-банківський механізм управління грошовими потоками суб'єктів господарювання, представлений емісією пайових і боргових цінних паперів, отриманням кредитів та їх своєчасним погашенням за умови підтримання на достатньому рівні оперативної і перспективної ліквідності підприємства. Зроблено висновок, що кращі показники ліквідності і структури грошових потоків мають великі підприємства, створені у формі публічного акціонерного товариства, які мають доступ до ресурсів фондового і кредитного ринків.

Ключові слова: фінансово-банківський механізм, управління, грошові потоки, суб'єкти господарювання, фондовий, кредитний, ринок.

Постановка проблеми. Економічне зростання підприємства базується на підтримці його фінансової рівноваги та водночас на забезпеченні максимізації основного цільового показника вартості підприємства, головним чинником формування якої є грошові потоки. Тому дослідження питань управління грошовими потоками є першочерговим та досить актуальним, оскільки забезпечує ритмічність діяльності підприємства, прискорює обіг капіталу, знижує ризик неплатоспроможності та збільшує прибуток.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У працях вітчизняних учених досліджуються загальні і специфічні проблеми управління грошми підприємств на теоретичному і прикладному рівнях. Галузеві особливості управління грошовими потоками банку, готельного комплексу є об'єктом уваги Киці Д. К. [1], Орлової В. В., Оришко С. П. [2]. Шевчук В. Р. досліджено питання вдосконалення методики й організації економічного аналізу грошових потоків підприємств, що охоплює побудову моделі аналітичних досліджень і з'ясування особливостей їх проведення з метою раціоналізації грошових потоків меблевиробничих підприємств України [3]. Хлевицькою Т.Б. досліджено теоретико-методологічні та практичні підходи до формування грошових потоків торговельних підприємств на засадах логістики [4].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Високо оцінюючи науковий доробок указаних авторів, слід визнати відсутність чітких концептуальних засад для подальшого розвитку фінансово – банківського механізму управління грошовими потоками суб'єктів господарювання.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є обґрунтування пропозицій із удосконалення фінансово – банківського механізму управління грошовими потоками суб'єктів господарювання за умов покращення структури капіталу.

Виклад основного матеріалу. Механізм управління грошовими потоками є системою управлінського впливу, якій притаманні одночасно організація і дезорганізація, діалектичний взаємозв'язок яких виявляє істинну сутність цього поняття [5, с. 145]. Він є складноорганізованою системою елементів, що динамічно та циклічно, безперервно взаємодіють між собою, утворюючи групи елементів керованої та керуючої складових [6, с. 129]. Максимізація чистого грошового потоку не завжди є метою управління.

Аналіз залишків коштів та їх співвідношення з основними статтями активів і пасивів балансу машинобудівних підприємств наведено у табл. 1.

Об'єктом дослідження є 13 суб'єктів господарювання, які репрезентативно представляють галузь машинобудування, включаючи такі гіганти, як ПАТ «Мотор – Січ», ПАТ «Запорізький автомобілебудівний завод». Вибірка включає також малі машинобудівні підприємства – приватні акціонерні товариства: «Бердянський машинобудівний завод», «Запоріжбудмаш», «Продмаш-Веселе», «Машторгінвест».

Найбільші залишки коштів мають такі підприємства: ПАТ «Мотор – Січ» – 1273420 тис. грн. і 2352855 тис. грн. відповідно на початок 2016 та 2016 років, а також ПАТ «Запорізький автомобілебудівний завод» – 6985 тис. грн. та 8731 тис. грн., серед малих – ПрАТ «Машторгінвест» (2549,7 тис. грн. і 3142,3 тис. грн.).

Показники залишків коштів, їх частки в оборотних активах і показники ліквідності суб'єктів господарювання машинобудування станом на початок року

код ЄДРПОУ	Назва підприємств	Кошти, тис. грн.		Питома вага коштів в оборотних активах, %		Коефіцієнт абсолютної ліквідності, частка од.	
		2016	2017	2016	2017	2016	2017
14307794	ПАТ «Мотор – Січ»	1273420	2352855	8,67	12,86	0,24	0,41
25480917	ПАТ «Запорізький автомобілебудівний завод»	6985	8731	0,90	2,81	0,004	0,006
00217857	ПАТ «Мелітопольський завод холодильного машинобудування «РЕФМА»	14	7	0,12	0,05	0,001	0,0004
14311548	ПАТ «Машинобудівний завод «ЕЛЕМ»	45	94	16,48	21,51	0,025	0,049
32954671	ПрАТ «Азовський машинобудівний завод»	44	24	0,14	0,07	0,001	0,001
00218012	ПАТ «Завод Південгідромаш»	1	2	0,01	0,03	0,000	0,000
00235826	ПАТ «Завод агротехнічних машин»	78	32	6,04	0,72	0,07	0,01
00443074	ПрАТ «Машбудконструкція»	13	50	3,85	19,31	0,72	2,00
04689323	ПрАТ «Завод будівельно-опоряджувальних машин»	30	1	2,50	0,45	0,006	0,0002
	Малі підприємства						
32954692	ПрАТ «Бердянський машинобудівний завод»	0	2,1	0,00	0,14	0,000	0,001
01234970	ПрАТ «Запоріжбудмаш»	56,4	39,2	6,18	2,99	1,05	0,08
14313895	ПрАТ «Продмаш-Веселе»	52,9	19,5	3,42	1,20	0,02	0,01
31533716	ПрАТ «Машторгінвест»	2549,7	3142,3	83,00	80,31	0,20	0,18

Джерело: власні розрахунки

На початок аналізованого періоду кошти були відсутні у ПрАТ «Бердянський машинобудівний завод», найменший залишок мало ПАТ «Завод Південгідромаш» (1 тис. грн.), на кінець – ПАТ «Завод Південгідромаш» (2 тис. грн.) і ПрАТ «Бердянський машинобудівний завод» (2,1 тис. грн.).

Найбільшу питому вагу коштів в оборотних активах мають ПрАТ «Машторгінвест» (більше 80%), яке здійснює діяльність посередників у торгівлі машинами, промисловим устаткуванням, суднами та літаками, ПАТ «Машинобудівний завод «ЕЛЕМ» – відповідно 16,48% і 21,51% на початок 2016 і 2017 років.

Частка коштів в оборотних активах, менша за 1%, притаманна таким підприємствам: ПАТ «Мелітопольський завод холодильного машинобудування «РЕФМА», ПрАТ «Азовський машинобудівний завод», ПАТ «Завод Південгідромаш», ПрАТ «Бердянський машинобудівний завод». Питома вага коштів в оборотних активах ПАТ «Мотор – Січ» протягом 2016 року зросла з 8,67% до 12,86%.

Нормативне значення коефіцієнта абсолютної ліквідності становить 0,15-0,2. Надлишковий запас абсолютної ліквідності мають ПрАТ «Машбудконструкція» (значення коефіцієнта 0,72 і 2,00 відповідно на початок і кінець року), у рамках норми коефіцієнт абсолютної ліквідності у ПАТ «Мотор-Січ» (0,24 і 0,41) і ПрАТ «Машторгінвест» (0,20 і 0,18).

Значення коефіцієнта абсолютної ліквідності, близькі до нуля, мають ПАТ «Запорізький автомобілебудівний завод», ПАТ «Мелітопольський завод холодильного машинобудування «РЕФМА», ПрАТ «Азовський машинобудівний завод», ПАТ «Завод Південгідромаш», ПрАТ «Завод будівельно-опоряджувальних машин», ПрАТ «Бердянський машинобудівний завод».

Розглянемо склад і структуру грошових потоків двох найбільших підприємств досліджуваної групи (табл. 2).

У структурі власності ПАТ «Мотор – Січ» особами, що володіють 10 відсотків та більше акцій емітента, є: акціонерне товариство BUSINESS HOUSE HELENA, AG (Панама) – 359727 акцій (17,3113% загальної кількості), а також фізична особа – 329293 акцій (15,84671%), разом: 689020 акцій (33,15801%). В даний час ПАТ «Мотор – Січ» активно розвиває напрямки зі створення, ремонту, модернізації вертольотів в рамках реалізації програми вертольотобудування.

Чистий притік коштів ПАТ «Мотор – Січ» за 2015 рік становив 285633 тис. грн., за 2016 рік – 1000747 тис. грн. Позитивний грошовий потік у 2015 році забезпечила операційна діяльність у сумі 2062310 тис. грн., від'ємний – інвестиційна (1473017 тис. грн.) і фінансова (303660 тис. грн.) види діяльності. У структурі чистого руху коштів за видами діяльності частка операційної 722,0%, інвестиційної (-515,7%), фінансової (-106,3%).

У 2016 році відтік коштів спостерігався у результаті операційної (908715 тис. грн.) та інвестиційної (1065028 тис. грн.) видів діяльності. Фінансова діяльність згенерувала додатний грошовий потік у сумі 2974490 тис. грн. У структурі чистого руху коштів за видами діяльності частка операційної (-90,8%), інвестиційної (-106,4%), фінансової (297,2%).

По ПАТ «Мотор-Січ» у 2015 році відтік коштів за фінансовою діяльністю обумовлений, переважно, погашенням позик у сумі 483766 тис. грн., притік 2016 – отриманням позик у сумі 3582570 тис. грн. Протягом 2015-2016 років підприємство витратило кошти на викуп власних акцій (відповідно 10218 тис. грн. і 10789 тис. грн.), сплату дивідендів (72744 тис. грн. і 25491 тис. грн.) і

Склад і структура грошових потоків великих машинобудівних підприємств

Стаття	ПАТ «Мотор-Січ»		ПАТ «Запорізький автомобілебудівний завод»	
	2015	2016	2015	2016
Чистий рух коштів за видами діяльності, тис. грн.				
- операційна	2062310	-908715	-519479	161441
- інвестиційна	-1473017	-1065028	22886	1218
- фінансова	-303660	2974490	337332	-161358
Разом	285633	1000747	-159261	1301
Залишок коштів на початок року	950503	1273420	161547	6985
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	37284	78688	4699	445
Залишок коштів на кінець року	1273420	2352855	6985	8731
- питома вага впливу зміни валютних курсів на залишок коштів, %	2,93	3,34	67,27	5,10
Структура чистого руху коштів за видами діяльності, %				
- операційна	722,0	-90,8	326,2	12409,0
- інвестиційна	-515,7	-106,4	-14,4	93,6
- фінансова	-106,3	297,2	-211,8	-12402,6
Разом	100	100	100	100

Джерело: власні розрахунки

відсотків (90098 тис. грн. і 108751 тис. грн.), інші платежі (12591 тис. грн. і 5196 тис. грн.).

ПАТ «Мотор – Січ» має кошти в іноземній валюті як результат зовнішньоекономічної діяльності. Ринки збуту продукції підприємства умовно поділяються за регіональною ознакою: далеке зарубіжжя, країни СНД. У далекому зарубіжжі основними споживачами в 2015-2016 роках були Китай, Індія, Алжир, ОАЕ, Бангладеш. Грошові кошти надходили за поставку серійних авіадвигунів різних типів та модифікацій, а також за капітальний та середній ремонт авіадвигунів та постачання запасних частин до них. В умовах девальвації національної валюти значний вплив на залишок коштів має зміна валютних курсів у 2015 році – 37284 тис. грн. (2,93%) залишку коштів на кінець року, у 2016 році – 78688 тис. грн. (3,34%).

Обов'язковий продаж іноземної валюти і подальша її купівля – це істотні додаткові витрати підприємства: збитки від курсових різниць, комісії банків як при продажу так і при купівлі валюти. Починаючи з 23.02.2017 р. уповноважений банк не має права купувати іноземну валюту за дорученням клієнта, який має кошти в іноземній валюті, розміщені на поточних, депозитних та балансових рахунках, як грошове забезпечення за гарантіями/контр-гарантіями резервними акредитивами понад 100000 в доларовому еквіваленті. Клієнт вимушений виконувати свої зобов'язання в іноземній валюті лише за рахунок власних коштів (до 23.02.2017 р. – гранична сума становила 25000 в доларовому еквіваленті). Дана вимога повністю позбавляє підприємство можливості забезпечити запас валютних коштів, призводить до накопичення на поточних рахунках значних сум у гривні та неможливості їх використання для купівлі валюти. ПАТ «Мотор – Січ» має потребу в обігових коштах в іноземній валюті (долари, євро, російські рублі) більше 1000000 в доларовому еквіваленті в день. А враховуючи, що підприємство експортно-орієнтоване, надходження у валюті відбуваються щодня, подолати поріг в 100000 дол. США неможливо. Підприємство опинилося у ситуації, коли воно не має права купувати валюту у зв'язку з існуючими обмеженнями, але є гостра необхідність в декількох подальших платежах, власних коштів на які вже не вистачає.

ПАТ «Запорізький автомобілебудівний завод» (ПАТ «ЗАЗ») створене як спільне українсько-корейське підприємство з іноземною інвестицією, контрольний пакет акцій (502989 акцій, або 74,705%) належить фізичній особі. ПАТ «ЗАЗ» – найбільший український виробник автомобілів та єдине в Україні підприємство, з повним циклом виробництва легкових автомобілів що включає технології штампування, зварювання, фарбування, спорядження кузова та складання автомобіля. Виробничі потужності підприємства складають 150 тисяч автомобілів на рік. Методом повномасштабного виробництва на ПАТ «ЗАЗ» виготовляються автомобілі «Ланос», «Сенс», «Chance» в кузовах седан, хетчбек, фургон, автомобілі «Forza» в кузовах седан, хетчбек, автомобілі «Vida» в кузовах седан та хетчбек, автобуси «A07» і «A10» а також вантажні автомобілі на базі шасі «ТАТА». Продукція підприємства експортується за кордон.

У ПАТ «Запорізький автомобілебудівний завод» у 2015 році чистий відтік коштів склав 159261 тис. грн., передусім за рахунок операційної діяльності (-519479 тис. грн.). Інвестиційна та фінансова види діяльності забезпечили приток у сумі відповідно 22886 тис. грн. і 337332 тис. грн. У структурі чистого руху коштів за видами діяльності частка операційної 326,2%, інвестиційної (-14,4%), фінансової (-211,8%). У 2016 році операційна та фінансова діяльність згенерували найбільші за модулем і протилежні за знаком грошові потоки: операційна (161441 тис. грн.) і фінансова (-161358 тис. грн.), а їх питома вага в структурі чистого грошового потоку становить відповідно – 12409,0% і (-12402,6%). Підприємство не здійснювало операції з акціями, не залучало кредитів. В умовах девальвації національної валюти значний вплив на залишок коштів має зміна валютних курсів у 2015 році – 4699 тис. грн. (67,27%) залишку коштів на кінець року, у 2016 році – 445 тис. грн. (5,10%).

Висновки і пропозиції. Обґрунтовано фінансово-банківський механізм управління грошовими потоками суб'єктів господарювання, представлений емісією пайових і боргових цінних паперів, отриманням кредитів та їх своєчасним погашенням за умови підтримання на достатньому рівні оперативної і перспективної ліквідності підприємства. Проведений аналіз діяльності

суб'єктів господарювання машинобудування дозволив зробити висновок, що кращі показники ліквідності і структури грошових потоків мають великі підприємства, створені у формі публічного акціонерного товариства, які

мають доступ до ресурсів фондового і кредитного ринків. Перспективами подальших досліджень є оцінка діяльності машинобудівних підприємств на фондовому ринку України.

Список літератури:

1. Киця Д. К. Механізм управління грошовими потоками банку / Д. К. Киця // Управління розвитком. – 2014. – № 2. – С. 137-141.
2. Орлова В. В. Механізм управління грошовими потоками готельного комплексу / В. В. Орлова, С. П. Оришко // Карпатський край. – 2013. – № 1. – С. 167-176.
3. Шевчук В. Р. Аналітичне забезпечення раціоналізації грошових потоків підприємств (на прикладі меблевого виробництва України): Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.04 / В. Р. Шевчук ; Терноп. акад. нар. госп-ва. – Т., 2001. – 20 с.
4. Хлевицька Т.Б. Грошові потоки в логістиці торговельних підприємств: сутність та механізми оптимізації: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.07.05 / Т.Б. Хлевицька ; Донец. держ. ун-т економіки і торгівлі ім. М.Туган-Барановського. – Донецьк, 2005. – 19 с.
5. Щерба А. О. Сутність і структура механізму управління грошовими потоками підприємства / А. О. Щерба // Вісник Донецького університету економіки та права. – 2013. – № 2. – С. 144-148.
6. Піскунова Н. О. Формалізація змісту та структури механізму управління грошовими потоками/ Н. О. Піскунова // Економічний простір. – 2016. – № 115. – С. 126-136.

Аннотация. Определена сущность механизма управления денежными потоками субъектов хозяйствования как системы. Проанализированы показатели остатков денежных средств, их доли в оборотных активах и ликвидность субъектов хозяйствования в машиностроении. Дана оценка состава и структуре денежных потоков крупных машиностроительных предприятий. Обоснован финансово-банковский механизм управления денежными потоками субъектов хозяйствования, представленный эмиссией паевых и долговых ценных бумаг, получением кредитов и их своевременным погашением при условии поддержания на достаточном уровне оперативной и перспективной ликвидности предприятия. Сделан вывод, что лучшие показатели ликвидности и структуры денежных потоков имеют крупные предприятия, созданные в форме публичного акционерного общества, имеющие доступ к ресурсам фондового и кредитного рынков.

Ключевые слова: финансово-банковский механизм, управление, денежные потоки, субъекты хозяйствования, фондовый, кредитный, рынок.

Summary. The essence of the mechanism of management of cash flows of subjects of management as a system is determined. The indicators of balance of funds, their shares in current assets and liquidity of economic entities of mechanical engineering are analyzed. An estimation of composition and structure of cash flows of large machine-building enterprises is given. The financial-banking mechanism of management of cash flows of economic entities presented by issuance of equity and debt securities, receipt of loans and their timely repayment is substantiated provided that the company maintains an adequate and operative and perspective liquidity of the enterprise. It is concluded that the best indicators of liquidity and structure of cash flows are large enterprises, created in the form of a public joint stock company, which have access to the resources of the stock and credit markets.

Keywords: financial-banking mechanism, management, cash flows, subjects of management, stock, credit, market.